

LA PROTECCIÓ DE LA LLENGUA CATALANA PER LA CARTA EUROPEA DE LES LLENGÜES REGIONALS O MINORITÀRIES: UNA MIRADA ALS DISSET ANYS DE L'ENTRADA EN VIGOR A L'ESTAT ESPANYOL

Santiago J. Castellà Surribas*

Resum

Aquest treball intenta avaluar l'experiència de disset anys en vigència de la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries a l'Estat espanyol. El punt de partida és el complex procediment parlamentari de l'autorització de les Corts Generals perquè el Govern la ratifiqui. Destaca les dificultats i tensions polítiques que desperta la qüestió de la diversitat lingüística a Espanya, l'absència d'una política efectiva de reconeixement estatal i promoció del pluralisme lingüístic, i la supervivència de les normes i pràctiques típiques de l'antic model d'imposició monolingüe. Els quatre cicles de supervisió de la Comissió d'Experts i l'anàlisi de les Recomanacions del Consell de Ministres ens permeten concloure sobre el paper que exerceix la Carta europea. Primer, expressem la necessitat de comprendre la seva naturalesa legal com un tractat internacional. D'aquesta naturalesa traiem la conclusió de la seva aplicabilitat davant els poders públics de l'Estat utilitzant com a arguments els proporcionats pel Comitè d'Experts. El requisit de la tutela judicial efectiva davant els tribunals nacionals pels drets derivats de la Carta és un altre dels aspectes analitzats. L'experiència d'aquests cicles de supervisió en matèria de justícia, educació i Administració pública ens permet comprendre la lògica de l'anàlisi del Comitè d'Experts, i criticar la lentitud del sistema, per atendre les seves contribucions positives com un estàndard mínim de protecció.

Paraules clau: Carta europea de les llengües regionals o minoritàries; aplicació tractats; monitoratge i control de tractat; estàndard mínim de protecció; Consell d'Europa.

THE PROTECTION OF CATALAN BY THE EUROPEAN CHARTER FOR REGIONAL OR MINORITY LANGUAGES: AN OVERVIEW OF SEVENTEEN YEARS IN FORCE IN SPAIN

Abstract

This paper aim to evaluate the experience of seventeen years of the European Charter for Regional or Minority Languages in Spain. The starting point is the complex parliamentary procedure for the Charter's approval by the Spanish Parliament in order for the Spanish Government to then ratify it. The political difficulties and tensions generated by the issue of linguistic diversity in Spain are examined, as well as the lack of an effective policy for national recognition and promotion of linguistic pluralism and also the survival of the regulations and practices typical of the old model of monolingual imposition. The four monitoring cycles of the Committee of Experts and the analysis of the recommendations by the Council of Ministers enable us to draw conclusions about the role played by the European Charter. Firstly, we note the need to appreciate its legal nature as an international treaty. This leads us to conclude it may be applicable to national public authorities based on the arguments provided by the Committee of Experts. Another aspect examined is the right to effective legal protection of Charter-based rights in national courts. The experience of these monitoring cycles in the courts, education and public administration allows us to grasp the logic of the analysis by the Committee of Experts and criticise the sluggishness of the system in responding to its constructive contributions as a minimum standard of protection.

Keywords: European Charter for Regional or Minority Languages; treaty application; treaty monitoring and supervision; minimum standard of protection; Council of Europe.

* Santiago J. Castellà Surribas, professor titular de dret internacional públic de la Universitat Rovira i Virgili, santiagojose.castella@urv.cat

Article rebut el 22.05.2018. Avaluació cega: 23.05.2018. Data d'acceptació de la versió final: 29.05.2018.

Citació recomanada: CASTELLÀ SURRIBAS, Santiago J. «La protecció de la llengua catalana per la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries: una mirada als disset anys de l'entrada en vigor a l'Estat espanyol». *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, núm. 69, (juny 2018), p. 91-102. DOI: [10.2436/rid.i69.2018.3156](https://doi.org/10.2436/rid.i69.2018.3156).

Sumari

1 Introducció: una Carta a la carta

2 El català a la CELROM: la complexa Declaració de l'Estat espanyol

3 Una mirada a la llengua catalana en quatre cicles de supervisió

4 Algunes conclusions: efectivitat i mancances de la CELROM

Bibliografia

1 Introducció: una Carta a la carta

Properament, l'1 d'agost de 2018, es compliran disset anys de l'entrada en vigor a l'Estat espanyol¹ de la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries² (en endavant, citada com «Carta europea» o amb les sigles CELROM), després d'un llarg i complex³ procés de ratificació marcat pel debat parlamentari per donar autorització al Govern per tal de ratificar-la.⁴

L'especial tècnica normativa emprada per la Carta⁵ –en la qual els estats, en el moment de ratificar-la, han de concretar les llengües per a les quals assumeixen obligacions i el nivell de protecció al qual s'obliguen per a cadascuna– fa que la manifestació del consentiment d'un estat d'obligar-s'hi s'acompanyi necessàriament amb una declaració en relació amb l'article 2.2 de la Carta europea⁶ i també en relació amb l'article 3.1 del mateix document.⁷ L'Estat espanyol, en seu del Congrés dels Diputats i a proposta del Govern, davant el problema que suposava per al grup majoritari –el Partit Popular– la determinació de les llengües objecte de protecció, va evitar el posicionament en aquesta qüestió mitjançant la remissió a les disposicions escaients dels estatuts d'autonomia⁸ i va declarar, a l'efecte de l'article 2.2 de la Carta europea, que «s'entenen per llengües regionals o minoritàries les llengües reconegudes com a oficials als estatuts d'autonomia de les comunitats autònomes del País Basc, Catalunya, Illes Balears, Galícia, [Comunitat] Valenciana i Navarra». [...] «Així mateix, Espanya declara, als mateixos efectes, que també s'entenen per llengües regionals o minoritàries les que els estatuts d'autonomia protegeixen i emparen en els territoris on tradicionalment es parlen.»⁹

Si bé la determinació de les llengües que se sotmeten a la protecció de la Carta europea resta condicionada per aquest factor polític –que, com veurem, tant en marcarà l'aplicació futura–,¹⁰ l'assumpció global

1 L'instrument de ratificació de l'Estat espanyol, signat pel rei com a cap de l'Estat i referendat pel ministre d'Afers Exteriors –aleshores, el Sr. Josep Piqué i Camps–, és de 2 de febrer de 2001, va ser dipositat davant el secretari general del Consell d'Europa el 9 d'abril de 2001, i, d'acord amb l'article 19.2 de la Carta europea, que estableix un període de *vacatio legis* de tres mesos («aquesta entrarà en vigor el primer dia del mes següent a l'expiració d'un període de tres mesos després de la data de dipòsit de l'instrument de ratificació, d'acceptació o d'aprovació»), l'entrada en vigor pel que fa als drets i les obligacions assumits per l'Estat espanyol es produí l'1 d'agost de 2001. *Vid.* BOE núm. 222, de 15 de setembre de 2001, pàg. 34733 i seg. *Vid.* <http://www.boe.es/boe/dias/2001/09/15/pdfs/A34733-34749.pdf>.

2 La Carta europea fou aprovada per l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa (APCE) per iniciativa de la Conferència Permanent de Poders Locals i Regionals d'Europa i adoptada com a convenció o tractat pel Comitè de Ministres del Consell d'Europa el 25 de juny de 1992. Es va obrir a la signatura dels estats membres del Consell d'Europa el 5 de novembre de 1992, a Estrasburg, i va entrar en vigor l'1 de març de 1998. El text en català –versió no oficial– es pot trobar a:

http://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/legislacio/recull_de_normativa/altres/cartaeur.pdf

3 En coherència amb l'activa participació que havien tingut els parlamentaris espanyols, com ara Lluís Maria de Puig, que alhora eren membres de l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa, en el procés de negociació i adopció de la Carta europea en el si de l'assemblea, l'Estat espanyol en va ser un dels primers signataris el mateix 5 de novembre de 1992, dia en què aquesta fou proclamada i oberta a signatura i ratificació, acceptació o aprovació posteriors pels estats membres del Consell d'Europa.

4 Sobre el procés de ratificació, *vid.* CASTELLÀ SURRIBAS, Santiago J. «La ratificació de l'Estat espanyol a la Carta europea de llengües regionals o minoritàries». CIEMEN - Mercator. Dret i legislació lingüística, amb el suport de la Comissió Europea. Document de treball núm. 8, 2002. .

5 És habitual per a la doctrina científica qualificar aquesta tècnica amb l'expressió metafòrica «una Carta a la carta».

6 Carta europea, article 2.2: «Pel que fa a tota llengua indicada en el moment de la ratificació, de l'acceptació o de l'aprovació, de conformitat amb l'article 3, cada part es compromet a aplicar un mínim de trenta-cinc paràgrafs o apartats escollits entre les disposicions de la Part III d'aquesta Carta, dels quals almenys tres han de ser escollits de cadascun dels articles 8 i 12 i un de cadascun dels articles 9, 10, 11 i 13.»

7 Carta europea, article 3.1: «Cada estat contractant ha d'especificar en el seu instrument de ratificació, d'acceptació o d'aprovació cada llengua regional o minoritària, o cada llengua oficial menys estesa en el conjunt o una part del seu territori, a la qual s'apliquen els paràgrafs escollits de conformitat amb el paràgraf 2 de l'article 2.»

8 Com es pot veure en els corresponents diaris de sessions del Congrés dels Diputats i del Senat, els debats parlamentaris van quedar interromputs per la fi de la VI legislatura (la primera que governà el Partit Popular, amb José María Aznar com a president i amb el recolzament parlamentari explícit dels grups de CiU, PNV i Coalició Canària, fet que propicià una relació més favorable amb les realitats autonòmiques), i es van reprendre a la VII legislatura (en què el Partit Popular ja comptaria amb majoria absoluta). Els diferents grups polítics assoliran un pragmàtic consens centrat en la idea d'evitar fer referència a les llengües que seran objecte de protecció, tot remetent-se a les llengües que han estat reconegudes com a oficials o són protegides o emparades als diferents estatuts d'autonomia.

9 *Ibidem supra* nota 1, BOE núm. 222, de 15 de setembre de 2001, pàg. 34733 i seg.

10 *Vid.*, entre d'altres: DEOP MADINABEITIA, Xavier. «Espanya ratifica la Carta Europea de las Lenguas Regionales o Minoritarias». *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 62 (2002), pàg. 349-360; LÓPEZ BASAGUREN, Alberto. «La Carta Europea de las Lenguas Regionales o Minoritarias: ¿un modelo para las sociedades multilingües más allá de la protección minoritaria?». A: LÓPEZ CASTILLO, Antonio (dir.): *Lenguas y Constitución Española*. València: Tirant Lo Blanch, 2013, pàg. 129-149.

d'obligacions es fa pel que s'anomena «banda alta» de protecció,¹¹ només amb dues grans excepcions: d'una banda, per a l'ensenyament universitari, en què es pensa –crec que equivocadament– a garantir l'autonomia universitària per sobre del règim jurídic de les llengües establert per la Constitució i els respectius estatuts d'autonomia,¹² i, d'altra banda, en relació amb el suport i el finançament als mitjans de comunicació.¹³

Després d'un primer informe inicial durant el primer any de vigència del tractat, els estats han de presentar un informe periòdic cada tres anys sobre el compliment de les obligacions assolides («sobre la política seguida, de conformitat amb la Part II d'aquesta Carta, i sobre les mesures adoptades en aplicació de les disposicions de la Part III que han acceptat»)¹⁴. Espanya havia de presentar el seu primer informe sobre l'aplicació de la Carta europea, d'acord amb l'article 15.1 del document, durant el primer any de la seva entrada en vigor, o sigui, com a màxim l'agost de 2002. Tanmateix, l'informe de l'Estat espanyol es va presentar el 23 de setembre de 2002.¹⁵ El primer informe del Comitè d'Experts va ser del 8 d'abril de 2005,¹⁶ i el 21 de setembre de 2005 el Comitè de Ministres fa elevar les seves recomanacions a Espanya.¹⁷

El segon cicle de monitoratge i control que s'iniciava amb la presentació de l'informe estatal abans de l'1 de gener de 2005 es va veure endarrerit per l'Estat fins al 30 d'abril de 2007;¹⁸ l'informe del Comitè d'Experts es presenta el 23 d'abril de 2008¹⁹ i les recomanacions del Comitè de Ministres són del 15 de desembre de 2008.²⁰ En el tercer cicle de monitoratge, l'Estat espanyol havia d'entregar el seu informe l'1 d'agost de 2008, però va ser lliurat el 30 de juliol de 2010;²¹ la presentació de l'informe del Comitè d'Experts es produï el 2 de desembre del 2011,²² mentre que les recomanacions del Comitè de Ministres van ser del 24 d'octubre de 2012;²³ el quart cicle s'inicià amb la presentació de l'informe estatal el 9 de maig de 2014 (també amb retard sobre la data prevista, l'1 d'agost de 2011); el Comitè d'Experts va donar les seves opinions el 20 de març de 2015²⁴ i les recomanacions del Comitè de Ministres van ser del 20 de gener de 2016.²⁵ I, finalment, el darrer cicle, en el qual estem actualment, s'inicià també amb retard²⁶ sobre la data prevista –l'1 d'agost de 2014–, per tal com l'informe estatal es va presentar el 9 de febrer de 2018.²⁷

11 Quant a les disposicions per a les quals l'Estat espanyol accepta obligar-se, la declaració enumera, a l'article 8, el paràgraf 1, apartats *a.i, b.i, c.i, d.i, e.iii, f.i, g, h, i*, i el paràgraf 2; a l'article 9, el paràgraf 1, apartats *a.i, a.ii, a.iii, a.iv, b.i, b.ii, b.iii, c.i, c.ii, c.iii, d*; el paràgraf 2, apartat *a*, i el paràgraf 3; a l'article 10, el paràgraf 1, apartats *a.i, b, c*; el paràgraf 2, apartats *a, b, c, d, e, f, g*; el paràgraf 3, apartats *a, b*; el paràgraf 4, apartats *a, b, c*, i el paràgraf 5; a l'article 11, el paràgraf 1, apartats *a.i, b.i, c.i, d, e.i, f.ii, g*; el paràgraf 2 i el paràgraf 3; a l'article 12, el paràgraf 1, apartats *a, b, c, d, e, f, g, h*; el paràgraf 2 i el paràgraf 3; a l'article 13, el paràgraf 1, apartats *a, b, c, d*, i el paràgraf 2, apartats *a, b, c, d, e*; i, finalment, a l'article 14, els apartats *a i b*. Per a les llengües protegides i emparades pels estatuts però que no tenen en aquests textos la consideració de llengua oficial, la protecció es redueix a «totes aquelles disposicions de la part III de la Carta que puguin raonablement aplicar-se en consonància amb els objectius i principis establerts a l'article 7».

12 En l'ensenyament universitari, la Declaració espanyola pren l'opció per l'apartat *e.iii* del paràgraf 1 de l'article 8.

13 En què l'opció es fa a favor de l'apartat *f.ii* del paràgraf 1 de l'article 11, «d'estendre les mesures existents d'assistència financera a les produccions audiovisuals en llengües regionals o minoritàries», en lloc d'optar per una altra possibilitat, la de «cobrir els costos suplementaris dels mitjans de comunicació que usin les llengües regionals o minoritàries, en els casos que la llei preveu una assistència financera, en general, per als mitjans de comunicació», justificat en la manca de la previsió legal que exigeix el precepte.

14 *Id.* Carta europea, article 15.

15 Informe sobre l'aplicació a Espanya de la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries de 22 d'agost de 2002. Text en castellà: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806d817d>

16 <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806dba66>

17 <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806d854b>

18 <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806d8198>

19 <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806dba69>

20 <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806dba69>

21 <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806d819b>

22 <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806dba69>

23 Només hi ha versió en anglès i francès: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805c9c07

24 Només hi ha versió en anglès i francès: <https://rm.coe.int/16806f0659>

25 Només hi ha versió en anglès i francès: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805c1c06

26 Actualment, amb data 1 d'agost de 2017 s'hauria d'haver presentat el sisè informe estatal per tal de complir estrictament amb allò que estableix l'article 15 *in fine* de la Carta europea: «El primer informe ha de ser presentat l'any següent de l'entrada en vigor de la Carta pel que fa a aquella part, i els altres informes en intervals de tres anys després del primer informe»; tanmateix, els períodes del cinquè i del sisè cicles de monitoratge estan no només encavalcats, sinó també subsumits i exhaurits.

27 De moment, només hi ha la versió en castellà: <https://rm.coe.int/spainpr5-es-docx/1680788433>

Abordem, doncs, una valoració global d'aquests disset anys de vigència de la Carta pel que fa a la llengua catalana en el seu conjunt, com a llengua oficial en l'Estatut d'autonomia de Catalunya,²⁸ com a llengua oficial en l'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana amb la denominació de «valencià»,²⁹ com a llengua oficial de les Illes Balears³⁰ i com a llengua protegida a la Comunitat Autònoma d'Aragó,³¹ sobre la base dels cinc informes estatals –i no sis, com seria d'esperar– i els quatre informes del Comitè d'Experts que motivaren les quatre recomanacions del Comitè de Ministres a l'Estat espanyol.

Tenint en compte el conjunt de documents, i al llarg dels quatre cicles de supervisió completats, ¿podem concloure que la Carta europea ha esdevingut un instrument jurídic eficaç per a la protecció de la llengua catalana en els diferents ordenaments jurídics que en regulen la condició i l'ús? Per respondre adequadament i acuradament a aquesta qüestió hem de reflexionar sobre la naturalesa jurídica internacional de la Carta, que ens ha de permetre veure les obligacions estatals assumides i les possibles conseqüències de l'incompliment d'aquestes, les peculiaritats de la llengua catalana en el conjunt de països que han ratificat la Carta europea i les diferències derivades dels diferents estatuts jurídics de la llengua catalana, i, finalment, les apreciacions concretes fetes tant pel Comitè d'Experts com pel Comitè de Ministres a l'Estat espanyol.

2 El català a la CELROM: la complexa Declaració de l'Estat espanyol

El transcurs de quasi deu anys des de la signatura de l'Estat fins a la ratificació definitiva és una mostra clara de les dificultats polítiques que la Carta europea trobava a Espanya, on el desenvolupament desigual de diferents règims lingüístics autònoms es combinava amb l'indiferentisme estatal i l'absència de tot desenvolupament normatiu del plurilingüisme existent, així com la pervivència d'una cultura social i política escassament identificada amb el pluralisme lingüístic que ha permès la pervivència de nombroses normes

28 «Article 6. La Llengua pròpia i les llengües oficials. 1. *La llengua pròpia de Catalunya és el català*. Com a tal, el català és la llengua d'ús normal i preferent de les administracions públiques i dels mitjans de comunicació públics de Catalunya, i és també la llengua normalment emprada com a vehicular i d'aprenentatge en l'ensenyament. 2. El català és la llengua oficial de Catalunya. També ho és el castellà, que és la llengua oficial de l'Estat espanyol. Totes les persones tenen el dret d'utilitzar les dues llengües oficials i els ciutadans de Catalunya tenen el dret i el deure de conèixer-les. Els poders públics de Catalunya han d'establir les mesures necessàries per a facilitar l'exercici d'aquests drets i el compliment d'aquest deure. D'acord amb el que disposa l'article 32, no hi pot haver discriminació per l'ús de qualsevol de les dues llengües. 3. La Generalitat i l'Estat han d'emprendre les accions necessàries per al reconeixement de l'oficialitat del català a la Unió Europea i la presència i la utilització del català en els organismes internacionals i en els tractats internacionals de contingut cultural o lingüístic. 4. La Generalitat ha de promoure la comunicació i la cooperació amb les altres comunitats i els altres territoris que comparteixen patrimoni lingüístic amb Catalunya. A aquests efectes, la Generalitat i l'Estat, segons que correspongui, poden subscriure convenis, tractats i altres mecanismes de col·laboració per a la promoció i la difusió exterior del català. 5. La llengua occitana, denominada aranès a l'Aran, és la llengua pròpia d'aquest territori i és oficial a Catalunya, d'acord amb el que estableixen aquest Estatut i les lleis de normalització lingüística.» Llei orgànica 6/2006, de reforma de l'Estatut d'autonomia de Catalunya, de 19 de juliol de 2006 (DOGC núm. 4680, de 20 de juliol de 2006).

29 «Article sext. 1. La llengua pròpia de la Comunitat Valenciana és el valencià. 2. *L'idioma valencià és l'oficial a la Comunitat Valenciana*, igual que ho és el castellà, que és l'idioma oficial de l'Estat. Tots tenen dret a conèixer-los i a usar-los i a rebre l'ensenyament del, i en, idioma valencià. 3. La Generalitat garantirà l'ús normal i oficial de les dos llengües, i adoptarà les mesures necessàries per tal d'assegurar-ne el seu coneixement. 4. Ningú no podrà ser discriminat per raó de la seua llengua. 5. S'atorgarà especial protecció i respecte a la recuperació del valencià. 6. La llei establirà els criteris d'aplicació de la llengua pròpia en l'Administració i l'ensenyament. 7. Es delimitaran per llei els territoris en els quals predomine l'ús d'una llengua o de l'altra, així com els que puguin ser exceptuats de l'ensenyament i de l'ús de la llengua pròpia de la Comunitat Valenciana. 8. L'Acadèmia Valenciana de la Llengua és la institució normativa de l'idioma valencià.» Llei orgànica 1/2006, de 10 d'abril, de reforma de la Llei orgànica 5/1982, d'1 de juliol, de l'Estatut d'autonomia de la Comunitat Valenciana (2006/4177, DOGV núm. 5238, d'11 d'abril de 2006).

30 «Article 4. La llengua pròpia. 1. *La llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, té, juntament amb la castellana, el caràcter d'idioma oficial*. 2. Totes les persones tenen el dret de conèixer-la i d'usar-la, i ningú no pot ser discriminat per causa de l'idioma. 3. Les institucions de les Illes Balears han de garantir l'ús normal i oficial dels dos idiomes, han de prendre les mesures necessàries per assegurar-ne el coneixement i han de crear les condicions que permetin arribar a la igualtat plena de les dues llengües quant als drets dels ciutadans de les Illes Balears.» Llei orgànica 1/2007, de 28 de febrer, de reforma de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears (BOIB núm. 32 ext., d'1 de març de 2007; correcció d'errades BOIB núm. 29, de 28 de febrer de 2008).

31 «Artículo 7. Lenguas y modalidades lingüísticas propias. 1. Las lenguas y modalidades lingüísticas propias de Aragón constituyen una de las manifestaciones más destacadas del patrimonio histórico y cultural aragonés y un valor social de respeto, convivencia y entendimiento. 2. Una ley de las Cortes de Aragón establecerá las zonas de uso predominante de las lenguas y modalidades propias de Aragón, regulará el régimen jurídico, los derechos de utilización de los hablantes de esos territorios, promoverá la protección, recuperación, enseñanza, promoción y difusión del patrimonio lingüístico de Aragón, y favorecerá, en las zonas de utilización predominante, el uso de las lenguas propias en las relaciones de los ciudadanos con las Administraciones públicas aragonesas. 3. Nadie podrá ser discriminado por razón de la lengua.» Llei orgànica 5/2007, de 20 d'abril, de reforma de l'Estatut d'autonomia d'Aragó (BOA núm. 47, de 23 d'abril de 2007).

jurídiques i pràctiques que privilegien l'ús del castellà i impossibiliten o exclouen l'ús d'altres llengües regionals o minoritàries.

La ratificació de la Carta europea suposà un inicial optimisme per avançar cap a un règim jurídic de pluralisme lingüístic al conjunt de l'Estat espanyol, com també pel que podia suposar de fixació d'un estàndard mínim, internacionalment garantit, que evités retrocessos en el lent i costós procés de normalització lingüística iniciat, i, finalment, per les aportacions que faria –des del rigor científic i les polítiques comparades– al debat sobre les polítiques lingüístiques a Espanya. Entendre bé la naturalesa jurídica de la Carta i el paper assignat al Comitè d'Experts, així com al Comitè de Ministres, i el sentit dels processos de supervisió o monitoratge emprats ens ajudarà molt a entendre què podíem esperar i com es poden avaluar aquests disset anys de Carta europea.³²

En primer lloc, cal dir amb contundència que estem davant una norma internacional convencional, d'un tractat internacional, amb tot el que això suposa: principalment per al que ens interessa, que és fruit d'un consens –*consensus ad idem*– dels estats que van participar en la seva negociació i en la seva adopció en el si de l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa, del qual poden participar –si s'hi adhereixen– posteriorment altres països;³³ en segon lloc, el caràcter de norma internacional convencional suposa que està regulada pel conjunt de normes d'aplicació i interpretació que estableix la Convenció de Viena sobre Dret dels Tractats de 1969;³⁴ però ara, per a nosaltres, allò que resulta més important de la naturalesa jurídica convencional de la norma és la integració directa en el nostre ordenament jurídic estatal amb un rang supralegal.

Efectivament, les normes internacionals convencionals, com és el cas de la Carta europea, s'integren directament en el nostre ordenament jurídic sense que sigui necessari cap acte de recepció o la conversió –transposició– en una norma interna. Només hi ha un petit requisit formal per adquirir plena eficàcia, que és la publicació en un diari oficial per tal de garantir la publicitat de la norma i el coneixement per part de tots dels drets i les obligacions que se'n deriven. Per tant, un cop publicada al *Boletín Oficial del Estado*, la Carta europea passa a formar part del nostre ordenament jurídic. De fet –i vull insistir-hi–, la publicació és només un requisit que fa plenament eficaç la norma, atès que la seva validesa ve donada pel procediment seguit internacionalment i internament –en aquest cas, l'article 94.1 de la Constitució i els controls de constitucionalitat que es podien haver activat–, de manera que d'ençà del dipòsit de la ratificació per part de l'Estat espanyol, el 9 d'abril de 2001, és plenament vàlida i exigible des de la seva entrada en vigor. Per tant, d'ençà de la seva entrada en vigor, l'1 d'agost de 2001, tots els ciutadans i tots els poders públics resten obligats per la Carta europea, i el poder judicial ha de vetllar per la seva correcta aplicació i per donar tutela judicial efectiva als perjudicats pels incompliments d'aquesta norma.³⁵

La Carta europea, com a tractat internacional, se situa per sobre de totes les normes internes i resta només sotmesa a la Constitució, de tal manera que si hipotèticament es trobés una incompatibilitat entre el text de la Carta i la Constitució –en una qüestió de constitucionalitat o en el marc d'un recurs d'empara– es deixaria d'aplicar la Carta europea –i, per tant, s'incompliria– fins que es denunciés, amb la qual cosa l'Estat espanyol se n'hauria de retirar, o fins que es canviés el text constitucional per fer-les compatibles. Es tracta, però, d'una hipòtesi poc probable, ja que és el Consell d'Estat qui analitza la norma abans de la ratificació i hi assenjala possibles inconstitucionalitats que seran dictaminades, si s'escau, pel Tribunal Constitucional. Tanmateix, la preeminència dels tractats sobre tot l'ordenament infraconstitucional fa que cap norma interna, tingui el rang jurídic que tingui –lleï orgànica, ordinària, estatal, autonòmica, decret llei, decret, etc.–, es pugui oposar a la Carta europea o pugui contradir-la.³⁶ En cas contrari, n'hi hauria prou amb una norma interna –unilateral– per

32 CASTELLS ARTECHE, José Manuel. «Efectos jurídicos de la ratificación por España de la Carta Europea de las Lenguas Regionales o Minoritarias». *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 69, 2 (2004), pàg. 223-238.

33 Circumstància que encara no s'ha donat. Dels quaranta-set membres actuals del Consell d'Europa, vint-i-cinc l'han ratificat i resten, per tant, obligats per la Carta europea d'acord amb la declaració estatal feta; hi ha vuit estats que han signat la Carta europea –acceptant el text com a parts negociadores– però que encara no s'han obligat, i, per tant, no resten obligats per la Carta; i, finalment, hi ha catorze estats que no han signat ni ratificat la Carta europea. Cal ressaltar l'absència del règim jurídic establert per la Carta i el seu sistema d'avaluació de països tan determinants com Turquia, Itàlia, França, Bèlgica, Bulgària, la Federació Russa o Grècia, entre d'altres.

34 Convenció de Viena sobre el Dret dels Tractats, de 23 de maig de 1969.

35 AGIRREAZKUENAGA ZIGORRAGA, Iñaki. «La carta europea de lenguas regionales o minoritarias del Consejo de Europa como derecho interno». A: PÉREZ FERNÁNDEZ, José Manuel (coord.): *Estudios sobre el estatuto jurídico de las lenguas en España*, 2006, pàg. 105-146.

36 Com bé diu l'article 96.1 de la Constitució espanyola, «les seves disposicions [dels tractats] només podran ser derogades, modificades o suspeses en la forma prevista en els mateixos tractats o d'acord amb les normes generals del Dret internacional».

deixar sense efecte allò que un conjunt d'estats han acordat –multilateral–, fet que determina que la Carta europea, d'acord amb els termes i els límits de la Declaració feta per Espanya, no pugui ser incompleta per cap institució, i que cap norma interna contrària –incloent-hi les lleis orgàniques dels estatuts d'autonomia– no pugui contradir, modificar ni anul·lar les seves disposicions.

El Comitè d'Experts de la Carta té la naturalesa d'un òrgan d'experts independents, i no de representants dels estats. Creat i regulat per l'article 17 de la Carta europea, gaudeix d'autonomia per dotar-se del seu propi reglament intern. Les seves funcions es concreten en l'examen dels informes periòdics estatals i en la recepció d'informacions estatals i d'entitats no governamentals –aquestes darreres, en forma de «crida d'atenció»– amb les quals elaborarà un informe per al Consell de Ministres que «contindrà en particular les propostes del Comitè d'Experts al Comitè de Ministres amb vista a la preparació, si escau, de qualsevol recomanació d'aquest darrer a una o diverses parts».³⁷ L'informe del Comitè d'Experts té un alt valor polític i moral pel caràcter independent dels membres que en formen part, però la possibilitat de fer recomanacions als estats resta exclusivament en mans del Comitè de Ministres del Consell d'Europa.

Són, llavors, els informes del Comitè d'Experts una interpretació «autèntica» de la Carta europea? Només els estats poden interpretar el contingut de la Carta unilateralment –amb les possibilitats d'incórrer en incompliments si la interpretació no és adequada– o col·lectivament en el si del Consell de Ministres. Però aquesta interpretació autèntica multilateral o col·lectiva resta sotmesa als límits de l'informe del Comitè d'Experts per la seva independència i des de la seva «competència reconeguda en les matèries tractades per la Carta».³⁸ Per tant, les valoracions i les propostes del Comitè d'Experts, així com les recomanacions del Consell de Ministres, tenen, més enllà de la seva naturalesa com a document tècnic de treball les unes i com a recomanacions a l'Estat les altres, un alt valor per tal de determinar els incompliments d'un estat en relació amb la Carta europea.

En altres paraules, la constatació pel Comitè d'Experts en el seu informe d'un incompliment per part d'un Estat –sigui aquesta posteriorment o no una base perquè el Comitè de Ministres faci una recomanació a l'Estat– és una dada clau per a l'aplicació interna –dins de l'Estat– de la Carta europea. Qualsevol perjudicat podrà al·legar davant els tribunals ordinaris o el Tribunal Constitucional l'existència d'un incompliment constatat pel Comitè d'Experts, el qual requerirà una nova anàlisi jurídica del tribunal intern, que podrà considerar que hi ha un incompliment o no, però que en tot cas haurà de raonar desmuntant l'argumentació construïda pel Comitè d'Experts com a instància cridada a interpretar *prima facie* i d'acord amb estàndards comuns a la resta d'estats l'aplicació –o sigui, el compliment– que els estats fan de la Carta. Dit encara d'una altra manera, la constatació d'incompliments pel Comitè d'Experts, així com l'existència de recomanacions pel Consell de Ministres, és un indicador excel·lent i privilegiat del grau de compliment o incompliment dels estats.

El cas de la llengua catalana presenta, tanmateix, altres peculiaritats dignes de ser comentades abans d'una anàlisi més en detall. Des d'institucions pròpies de Catalunya, des de parlamentaris catalans en diferents grups polítics i assemblees, així com des d'institucions acadèmiques i de la societat civil, s'ha treballat des de fa molts anys en el reconeixement de la diversitat lingüística al vell continent com a forma de reconeixement i protecció a la llengua catalana i com a expressió al respecte a la diversitat identitària dins del concepte de drets humans. El rebuig a parlar de llengües nacionals portà la Conferència Permanent de Poders Locals i Regionals a parlar de llengües minoritàries –el català no és una llengua minoritària, en sentit estricte, en tots els territoris on es parla, tot i que sovint reuneix els trets característics de les llengües minoritzades–, i la denominació «regional» tenia un abast clarament europeu i no subestatal, fet que casava adequadament amb la realitat d'una llengua com la catalana, parlada a quatre estats del Consell d'Europa –Andorra, on és oficial; Espanya, on és cooficial i/o està protegida en quatre comunitats autònomes (Catalunya, Comunitat Valenciana, Illes Balears i Aragó); França, i Itàlia. L'extensió del català per quatre estats, la diversitat d'estatuts jurídics a què està sotmesa i la seva posició en relació amb altres llengües regionals i/o minoritàries la fan sensiblement diferent i dona com a resultat un nombre de parlants considerable –al voltant de 7 milions– davant altres llengües entre les quals molt poques superen el milió de parlants. Totes aquestes dades incideixen i han de ser valorades en l'aplicació de la Carta europea.

³⁷ Carta europea, article 16.4.

³⁸ Carta europea, article 17.1.

En primer lloc, cal ressaltar que, entre els estats on es parla el català, només Espanya ha ratificat la Carta europea. Andorra, tot i ser membre del Consell d'Europa des del 10 de novembre de 1994, no va poder signar la Carta perquè no havia participat en el seu procés de conclusió, i encara no s'ha decidit a ratificar-la. França³⁹ i Itàlia sí que són signataris de la Carta –el 7 de maig de 1999 i el 27 de juny del 2000, respectivament–, però cap dels dos l'ha ratificat. A més, la signatura de França va acompanyada d'una declaració interpretativa, que si es mantingués –com indica– en el moment de la ratificació, limitaria l'aplicació de la Carta a França.

En segon lloc, algunes de les disposicions de la Carta europea pel que fa al català a l'Estat espanyol preveuen disposicions menys exigents o nivells de protecció inferiors als establerts en els ordenaments interns, però «les disposicions d'aquesta Carta no van en contra les disposicions més favorables que regeixin la situació de les llengües regionals o minoritàries, o l'estatut jurídic de les persones pertanyents a minories, que existeixin ja en una part o siguin previstes per acords internacionals bilaterals o multilaterals pertinents».⁴⁰ La Carta europea esdevé així un mínim de protecció i un estàndard que s'adequarà mitjançant la tasca continuada dels cicles de supervisió a la realitat jurídica de cadascuna de les llengües protegides amb nivells d'exigència diferenciats i variables.⁴¹

3 Una mirada a la llengua catalana en quatre cicles de supervisió

Analitzant aquells elements que han estat recurrents en els quatre informes del Comitè d'Experts i les quatre recomanacions del Consell de Ministres existents fins ara, podem centrar-nos en els aspectes abordats a continuació pel que fa a la llengua catalana.⁴² En primer lloc, el tractament diferenciat de la llengua catalana a les diferents comunitats autònomes causà inicialment cert desconcert en els moviments i els grups i actors institucionals que treballen en la promoció i la protecció de la llengua catalana, especialment per a l'ús de la denominació de «valencià», sobretot l'informe inicial, en què es feia una primera aproximació a la situació de les llengües regionals a Espanya i que tractava separatament el basc (eusquera), el català, el valencià,⁴³ el gallec, l'asturià (bable), l'aragonès (*fabla*), l'aranès... Els circumloquis per evitar denominar «català» el valencià contrasten amb l'oblit de la zona del Carxe a Múrcia, que es repararà en informes posteriors. Ràpidament, des del segon informe, però amb una lleugera intuïció ja en el primer, l'adequació de l'informe del Comitè d'Experts a la Declaració de l'Estat espanyol, seguint els estatuts d'autonomia, allunyarà el Comitè de digressions políticament i acadèmicament poc encertades.⁴⁴

Amb caràcter general, el Comitè ha manifestat de forma reiterada la necessitat d'adoptar un marc jurídic per a la promoció i la protecció de la llengua catalana (i l'aragonesa) a l'Aragó, i s'ha mostrat especialment crític amb la Llei 3/2013, «de uso, protección y promoción de las lenguas y modalidades lingüísticas de Aragón», que substituï la Llei 10/2009, «de uso, protección y promoción de las lenguas propias de Aragón».⁴⁵ Igualment,

39 *Vid.* LECUCQ, Olivier. «El régimen jurídico de las lenguas regionales en Francia y el problema de la ratificación de la Carta europea de las lenguas regionales y minoritarias. ¿Es necesario revisar la constitución?». *Revista Catalana de Dret Públic*, núm. 51 (2015), pàg. 142-154.

40 Carta europea, article 4.2.

41 Sobre aquesta qüestió es pot veure RUIZ VIEYTEZ, Eduardo J. «La carta europea para las lenguas regionales o minoritarias». A: GÓMEZ ISA, Felipe (ed.) *et al.* *La protección internacional de los derechos humanos en los albores del siglo XXI*, 2004, pàg. 527-546.

42 *Vid.*, sobre això, ARP, Björn. «Derecho Internacional Público y Relaciones Internacionales. La práctica española ante el mecanismo de control de la Carta Europea de lenguas regionales o minoritarias: procedimiento y ámbito de aplicación». *Revista Española de Derecho Internacional*, vol. 57, núm. 2 (2005), pàg. 1117-1122, i LEBSANFT, Franz. «¿Europeización de los conflictos lingüísticos españoles? las Españas central y periférica ante la Carta europea de las lenguas regionales o minoritarias». A: SUSELBECK, Kirsten; MÜHLSCHLEGEL, Ulrike; MASSON, Peter (eds.): *Lengua, nación e identidad. La regulación del plurilingüismo en España y América Latina*, 2008, pàg. 111-130.

43 «Las características léxicas y gramaticales de la lengua valenciana no difieren mucho de las del catalán. La Academia Valenciana de la Lengua reconoce que el valenciano formó parte del mismo sistema lingüístico utilizado en los siguientes territorios tras su incorporación a la Corona de Aragón: Cataluña, Islas Baleares, Principado de Andorra, la Franja oriental aragonesa, la ciudad de Alguer en Cerdeña, y el territorio que hoy en día constituye el departamento francés “Pyrénées-Orientales”. La Academia Valenciana de la Lengua pone de relieve que el nombre asignado a la lengua en Valencia, es decir, “valenciano”, representa un elemento de diferenciación de la identidad valenciana establecida hace muchos siglos, y compara la situación con la relación existente entre los portugueses y los brasileños.»

44 *Vid.* MANENT ALONSO, LLUÍS. «El Valenciano Ante La Carta Europea De Las Lenguas Regionales O Minoritarias». *Revista Valenciana d'Estudis Autònoms*, núm. 59, 2 (2014), pàg. 92-117, i OCHOA MONZÓ, JOSEP. «LA CARTA EUROPEA DE LAS LENGUAS REGIONALES O MINORITARIAS. REFLEJO EN EL PAÍS VALENCIANO». *Lengas: Revue de Sociolinguistique*, núm. 59 (2006), pàg. 83-104.

45 LÓPEZ SUSÍN, JOSÉ IGNACIO. «ANTECEDENTES Y ESTUDIO DE LA LEY 10/2009, DE 22 DE DICIEMBRE, DE USO, PROTECCIÓN Y PROMOCIÓN DE

mostra interès per rebre informació sobre l'aplicació de Carta europea a la zona del Carxe (Múrcia), on hi ha tres municipis –Iecla, Jumella i Favarella– situats al voltant de la serra del Carxe en què tradicionalment es parla català i es fan cursos des de fa anys amb el recolzament de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

Pel que fa a la justícia –article 9 de la Carta europea–, des del primer informe⁴⁶ el Comitè d'Experts ha manifestat l'aplicació incorrecta de la Carta per a tots els territoris amb llengües cooficials alhora que ha mostrat un desacord continuat amb la regulació que es fa des de l'article 231 de la Llei orgànica del poder judicial i ha afirmat que ha estat el principal obstacle per a una aplicació plena i efectiva de l'article 9 de la Carta europea a Espanya⁴⁷ com a limitació a l'ús de les llengües en els procediments judicials penals, civils i administratius a les comunitats autònomes que tenen llengües cooficials. Aquest és un assumpte del qual ja havia advertit el Consell d'Estat⁴⁸ en afirmar en el darrer informe que l'actual sistema de rotació i mèrit aplicable a jutges no permet garantir que els procediments judicials es puguin desenvolupar efectivament en les llengües cooficials.

És també un continuïum dels quatre informes del Comitè d'Experts la preocupació per la manca de preparació adequada del personal judicial destinat a les comunitats autònomes amb llengües cooficials amb coneixement suficient d'aquestes. I la mateixa reflexió fa amb caràcter general a l'Administració pública depenent de l'Administració central de l'Estat i pels serveis públics –article 10 de la Carta europea–, aspecte sobre el qual incideix en el darrer informe especialment en els serveis d'urgències mèdiques.

En l'àmbit educatiu –article 8 de la Carta europea–, la situació és abordada de forma diferent a cada comunitat autònoma. En el primer informe, pel que fa a Catalunya el Comitè valora positivament el model d'immersió lingüística, insisteix en la capacitat d'haver invertit la tendència a la minorització de la llengua catalana i assegura que compleix amb tots els requeriments exigits per la Carta europea.⁴⁹ En canvi, pel que fa al valencià a València posa de manifest les incompatibilitats del sistema de triple opció amb la Carta europea i assenyala que únicament el model d'immersió compleix amb les obligacions concretes de la Carta europea, mentre que els altres dos models són contraris a la Carta tal com ha estat ratificada i propis de règims de protecció inferiors a l'escollit.⁵⁰ Igualment en relació amb l'educació en català a les Illes Balears, el primer

LAS LENGUAS PROPIAS DE ARAGÓN». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 54 (2010), pàg. 203-243, i, del mateix autor, «A Lai 3/2013, de 9 de mayo, u a infraprotección churídica de as luengas minoritarias d' Aragón». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 63 (2015), pàg. 186-199.

46 *Vid.* el primer informe CELRM, *supra cit.*, paràgraf 235 *in fine*: «El Comité de Expertos alienta a las autoridades españolas a:

-modificar el marco jurídico para que quede claro que las autoridades judiciales penales, civiles y administrativas de Cataluña llevarán a cabo los procedimientos en catalán, a petición de una Parte;

- garantizar formalmente al acusado el derecho a emplear el catalán aun cuando domine el castellano;

- tomar las medidas necesarias para asegurar, cuando proceda, que se informa específicamente a las Partes en un procedimiento sobre la obligación de las autoridades judiciales de Cataluña de llevar a cabo los procedimientos en catalán si una de las Partes así solicita, de conformidad con los compromisos contraídos por España en virtud de los párs. 1.a.i, 1.b.i y 1.c.i de la Carta;

- tomar las medidas necesarias para incrementar el porcentaje del personal de la Administración de Justicia de Cataluña, a todos los niveles y, en particular, entre los jueces y fiscales, que puede emplear el catalán como lengua de trabajo en los tribunales, y

- establecer programas de formación adecuados orientados al personal de la Administración de Justicia y a los abogados.»

47 *Vid.* el quart informe CELRM, *supra cit.*, paràgrafs 201 i seg. i paràgraf 268: «Cet article stipule que dans toute procédure judiciaire, les juges, magistrats, procureurs, greffiers et autres agents utiliseront le castillan. L'usage de la langue co-officielle ne sera autorisé que si aucune partie ne s'y oppose. Il n'est donc pas précisé que les autorités judiciaires pénales, civiles et administratives mèneront les procédures dans la langue co-officielle d'une communauté autonome si une partie en fait la demande.»

48 Consell d'Estat: dictàmens, Expedient 1492/1992 (Afers Exteriors), relatiu a Carta europea de les llengües regionals o minoritàries, que es va obrir a la firma a Estrasburg el 5 de novembre de 1992, de 3/12/1992.

49 *Vid.* el primer informe CELRM, *supra cit.*, paràgrafs 208 i 209: «El Comité de Expertos observa que este sistema apunta a una admirable inversión de la tendencia: una lengua regional/minoritaria que seguía oprimida hace apenas treinta años se ha convertido en la lengua de oficio del sistema educativo en su territorio tradicional, y en la primera lengua de enseñanza para la mayor parte de la última generación de jóvenes que han sido educados en Cataluña. Esta evolución es sumamente excepcional en la historia de Europa y confirma el interés especial de España en este ámbito.»

50 *Vid.* el primer informe CELRM, *supra cit.*, paràgrafs 744 i seg.: «El Comité de Expertos considera que, a excepción del modelo de “inmersión lingüística” hasta una determinada fase de la escuela primaria, ninguno de los demás modelos alcanza el nivel exigido por los compromisos específicos contraídos por España e, incluso en las zonas en que la presencia del valenciano es mayor, los modelos en cuestión son más similares a modelos bilingües de enseñanza implícitos en la obligación de nivel inferior prevista en el pár. 1.a/b/c del artículo 8 (es decir, las obligaciones contenidas en el pár. a.ii, 1.b.ii y 1.c.ii del artículo 8). Asimismo, no queda claro si el modelo de “inmersión lingüística” está disponible en todo el territorio de la Comunidad Autónoma.»

informe diu amb claredat que el model existent és clarament inferior als requeriments acceptats amb la Carta europea, que com a mínim exigeixen una paritat entre ambdues llengües cooficials.⁵¹

En el darrer informe, en canvi, el Comitè es mostra alerta davant la possibilitat que la nova Llei orgànica d'educació que enforteix l'ensenyament en castellà tingui una incidència negativa sobre el model educatiu català⁵² i demana informacions addicionals per tal d'avaluar en quina mesura la Sentència del Tribunal Suprem⁵³ que afirma que la llengua castellana ha de ser proporcional i igual al català en tots els nivells pot afectar el model.⁵⁴

En relació amb el valencià, en el tercer i el quart informes el Comitè mostra la necessitat de vetllar per tal que el model educatiu trilingüe castellà-valencià-anglès no tingui un impacte desproporcionat sobre l'ensenyament del valencià. I continua insistint en la necessitat de garantir a tot el territori una oferta d'ensenyament en valencià, i en especial de garantir la continuïtat lingüística en el trànsit de primària a secundària. Igualment, demana més informació pel que fa al model trilingüe balear, sobre el qual ha expressat alguns temors.

En l'àmbit de l'educació veiem clarament com el Comitè d'Experts actua avaluant l'adequació efectiva dels models d'ensenyament, rebutjant amb contundència els models on les llengües regionals o minoritàries troben menor protecció i, sobretot, vetllant per detectar retrocessos i estant amatent a les novetats normatives, jurisprudencials i polítiques que poden pertorbar l'ús de les llengües regionals o minoritàries en tots els nivells de l'ensenyament.

Els àmbits assenyalats concentren aquelles recomanacions que el Comitè de Ministres recull del Comitè d'Experts, després d'un procediment informal d'interlocució diplomàtica amb l'Estat, i que permeten treure conclusions sobre l'efectivitat de la Carta davant incompliments estatals reiterats i constatats al llarg de disset anys d'aplicació.

4 Algunes conclusions: efectivitat i mancances de la CELROM

Amb els exemples assenyalats, en els àmbits de l'educació, la justícia, l'Administració i els serveis públics, l'extensió de la protecció a territoris fora de l'àmbit jurídic, igual que els que trobaríem en altres àmbits –mitjans de comunicació, activitats i equipaments culturals, vida econòmica i social, i relacions transfrontereres–, la Carta europea compleix diferents funcions.

En primer lloc, l'establiment d'un ordre públic europeu en aquesta matèria per sota del qual les polítiques i les normes estatals hi serien contràries, i que permet la seva relació interpretativa dinàmica amb altres instruments de drets humans –interns i internacionals, i en especial amb l'article 22 de la Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea.⁵⁵

51 *Vid.* el primer informe CELRM, paràgrafs 620 i seg.: «El Comité de Expertos alienta a las autoridades competentes a establecer modelos educativos esencialmente en catalán para la enseñanza preescolar, primaria y secundaria en las Islas Baleares, de conformidad con los compromisos específicos contraídos en estos ámbitos.»

52 *Vid.* el quart informe CELRM, *supra cit.*, paràgraf 190: «Le comité d'experts a été informé que la loi organique 8/2013 prévoit une présence plus forte de l'enseignement en castillan dans toute l'Espagne. Il craint que cette décision ait une incidence négative sur l'offre d'enseignement dans les langues régionales ou minoritaires.»

53 «Sentencia Tribunal Supremo de 19 de febrero de 2013, Sala 3.ª, Rec. 1615/2012, que rechaza el recurso de casación contra un Auto del Pleno de la Sala de lo Contencioso Administrativo de Tribunal Superior de Cataluña de 8 de marzo de 2012 dictado en ejecución de una sentencia del Alto Tribunal». *Vid.*, també, «Sentencia Tribunal Supremo de 26 de febrero de 2013, Sala 3.ª, Rec. 2825/2012, interpuesto por el Sr. Abogado de la Generalidad de Cataluña, en nombre y representación de la misma, contra la Sentencia de la Sección Quinta de la Sala de lo Contencioso Administrativo del Tribunal Superior de Justicia en Cataluña, de fecha 29 de mayo de 2012, en el recurso contencioso-administrativo número 71 de 2009.» Un breu comentari a aquesta sentència es pot veure a PONS, Eva, i POU, Agustí. «Jurisprudència del Tribunal Suprem, Any 2013». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 61 (2014), pàg. 215 i seg.

54 *Vid.* el quart informe CELRM, *supra cit.*, paràgraf 191: «Dans son précédent rapport d'évaluation, le comité d'experts considérait que ces engagements étaient respectés. Il demandait aux autorités espagnoles de lui fournir des informations sur l'impact concret que la décision de la Cour suprême affirmant que le castillan devait être proposé en tant que langue d'instruction “de manière proportionnelle et égale au catalan à tous les niveaux d'enseignement” avait eu sur l'enseignement de la langue catalane.»

55 CASTELLÀ SURRIBAS, Santiago J. «La Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries i l'article 22 de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea». *Llengua, Societat i Comunicació. Revista de Sociolingüística de la Universitat de Barcelona*, núm. 4 (2006), pàg. 61-69: *La Unió Europea i l'articulació de la diversitat lingüística*.

Aquesta actuació com a estàndard mínim de drets marca una interpretació progressiva i evolutiva de l'aplicació de la Carta europea pel Comitè d'Experts i per les recomanacions del Comitè de Ministres que suposa un impediment conceptual per al retrocés en les polítiques estatals de promoció i protecció de les llengües nacionals o minoritàries.

Esdevé també un sistema d'alarma davant canvis normatius o davant la implementació de noves polítiques, que seran avaluades tenint en compte la Carta europea des del rigor i la minuciositat que ha caracteritzat el Comitè d'Experts.

La manca de resposta estatal davant certs incompliments i la inexistència de mecanismes internacionals efectius per corregir els incompliments de la Carta europea han de ser avaluades no només com una mancança d'aquesta, sinó que l'han de situar en el terreny de la tutela judicial efectiva interna i en els arguments tècnics i jurídics que ens ofereix el Comitè d'Experts per portar davant autoritats i instàncies judicials internes aquest incompliment, a fi d'exigir-ne la finalització i la reparació del dany causat.

Finalment, disset anys d'història permeten apreciar la lentitud del mecanisme i els endarreriments estatals, que, en temàtiques tan sensibles com la diversitat lingüística i la convivència entre identitats diferenciades, reclamen posicionaments polítics més àgils. Tot i valorar l'expertesa adquirida en les diferents llengües protegides i en els diferents estatuts de protecció pel Comitè d'Experts, gràcies en part al sistema de visites *in loco*, caldria pensar, en el marc de la Carta, a generar sistemes de prompta alerta que segurament permetrien el model de «crida d'atenció» del Comitè d'Experts ja existent i el desvincularien del lent ritme rutinari dels cicles de supervisió.

Bibliografia

AGIRREAZKUENAGA ZIGORRAGA, Iñaki. «La carta europea de lenguas regionales o minoritarias del Consejo de Europa como derecho interno». A: PÉREZ FERNÁNDEZ, José Manuel (coord.): *Estudios sobre el estatuto jurídico de las lenguas en España*, 2006, pàg. 105-146.

ARZOZ SANTISTEBAN, Xabier. «The implementation of the European Charter for Regional or Minority Languages in Spain». A: DUNBAR, Robert; PARRY, Gwynedd (eds.): *The European Charter for Regional or Minority Languages: Legal challenges and opportunities. Regional or Minority Languages*, núm. 5 (2008), pàg. 83-109.

ARP, Björn. «Derecho Internacional Público y Relaciones Internacionales. La práctica española ante el mecanismo de control de la Carta Europea de lenguas regionales o minoritarias: procedimiento y ámbito de aplicación». *Revista Española de Derecho Internacional*, vol. 57, núm. 2 (2005), pàg. 1117-1122.

CASTELLÀ SURRIBAS, Santiago J.; STRUBELL, Miquel: «The Catalan language and monitoring the European Charter for Regional or Minority Languages in Spain». A: DUNBAR, Robert; PARRY, Gwynedd (eds.): *The European Charter for Regional or Minority Languages: Legal challenges and opportunities. Regional or Minority Languages*, núm. 5 (2008), pàg. 127-147.

CASTELLÀ SURRIBAS, Santiago J. *Cap a un Estat plurilingüe: Una lectura en positiu del primer informe del Comitè d'Experts de la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries sobre el compliment per l'Estat espanyol en relació a la llengua catalana*. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana, 2006. ISBN 8460993167.

CASTELLÀ SURRIBAS, Santiago J. «La Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries i l'article 22 de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea». *Llengua, Societat i Comunicació. Revista de Sociolingüística de la Universitat de Barcelona*, núm. 4 (2006), pàg. 61-69: *La Unió Europea i l'articulació de la diversitat lingüística*.

CASTELLÀ SURRIBAS, Santiago J. «La ratificació de l'Estat espanyol a la Carta europea de llengües regionals o minoritàries». CIEMEN - Mercator. Dret i legislació lingüístics, amb el suport de la Comissió Europea. Document de treball núm. 8, 2002.

CASTELLS ARTECHE, José Manuel. «Efectos jurídicos de la ratificación por España de la Carta Europea de las Lenguas Regionales o Minoritarias». *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 69, 2 (2004), pàg. 223-238.

DEOP MADINABEITIA, Xavier. «España ratifica la Carta Europea de las lenguas regionales o minoritarias». *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 62 (2002), pàg. 349-360.

LEBSANFT, Franz. «¿Europeización de los conflictos lingüísticos españoles? Las Españas central y periférica ante la Carta europea de las lenguas regionales o minoritarias». A: SÜSELBECK, Kirsten; MÜHLSCHLEGEL, Ulrike; MASSON, Peter (eds.): *Lengua, nación e identidad. La regulación del plurilingüismo en España y América Latina*, 2008, pàg. 111-130.

LECUCQ, Olivier. «El régimen jurídico de las lenguas regionales en Francia y el problema de la ratificación de la Carta europea de las lenguas regionales y minoritarias. ¿Es necesario revisar la constitución?». *Revista Catalana de Dret Públic*, núm. 51 (2015), pàg. 142-154.

LÓPEZ BASAGUREN, Alberto. «The Spanish Constitution: Problems in applying the Charter». *Regional or Minority Languages*, núm. 8 (2010), pàg. 117-141: *Minority language protection in Europe: into a new decade*.

LÓPEZ BASAGUREN, Alberto. «La Carta Europea de las Lenguas Regionales o Minoritarias; ¿un modelo para las sociedades multilingües más allá de la protección minoritaria?». A: LÓPEZ CASTILLO, Antonio (dir.): *Lenguas y Constitución Española*. València: Tirant lo Blanch, 2013, pàg. 129-149.

MANENT ALONSO, Lluís. «El valenciano ante la Carta Europea de las Lenguas Regionales o Minoritarias». *Revista Valenciana d'Estudis Autònoms*, núm. 59, 2 (2014), pàg. 92-117.

MORING, Tom; DUNBAR, Robert. «The European Charter for Regional or Minority Languages and the Media». *Regional or Minority Languages*, núm. 6 (2008).

NOGUEIRA LÓPEZ, Alba; RUIZ VIEYTEZ, Eduardo J.; URRUTIA LIBARONA, Iñigo (eds.): «Shaping language rights - Commentary on the European Charter for Regional or Minority Languages in light of the Committee of Experts' evaluation». *Regional or Minority Languages*, núm. 9 (2012).

OCHOA MONZÓ, JOSEP. «LA CARTA EUROPEA DE LAS LENGUAS REGIONALES O MINORITARIAS. REFLEJO EN EL PAÍS VALENCIANO». *Lengas: Revue de Sociolinguistique*, núm. 59 (2006), pàg. 83-104.

RUIZ VIEYTEZ, Eduardo J. *The European Charter for Regional or Minority Languages - Working Together - NGOs and regional or minority languages*. Estrasburg: Publicacions del Consell d'Europa, 2004.

RUIZ VIEYTEZ, Eduardo J. «La carta europea para las lenguas regionales o minoritarias». A: GÓMEZ ISA, Felipe (ed.) et al. *La protección internacional de los derechos humanos en los albores del siglo XXI*, 2004, pàg. 527-546.

WOEHLING, Jean-Marie. *The European Charter for Regional or Minority Languages: a Critical Commentary*. Estrasburg: Publicacions del Consell d'Europa, 2006.